

Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

postmottak@jd.dep.no

Deres ref. 15/2883

Høring – forslag til prøveprosjekt i Oslo for raskere gjennomføring av straffesaker (hurtigspor)

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev med høringsnotat 10. april 2015.

Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess (Strafferettsutvalget) gir høringsuttalelse på vegne av foreningen. Utvalget består av lagmann Hans Petter Jahre, Borgarting lagmannsrett (leder), førstelagmann Dag Bugge Nordén, Agder lagmannsrett, lagmann Torolv Groseth, Eidsivating lagmannsrett, lagdommer Jarle Smørdal Golten, Gulating lagmannsrett, sorenskriver Stein Husby, Kongsberg tingrett og tingrettsdommer Cathrine Fossen, Gjøvik tingrett.

Strafferettsutvalget er enig i forslaget om å etablere et prøveprosjekt for behandling av straffesaker i et "hurtigspor" og departementets begrunnelse for dette. I det alt vesentlige kan vi også slutte oss til synspunktene i høringsnotatets punkt 2 om hvilke saker som er egnet til behandling i hurtigsporet og om opplegget for prøveprosjektet ellers.

Vi uttaler oss ikke om spørsmål som spesielt gjelder økonomiske og administrative konsekvenser for de berørte domstoler, Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett.

Vi minner om at departementet i høringsbrev 11. april 2014 ba om synspunkter på spørsmålet om det burde etableres et prøveprosjekt med et hurtigspor for iretteføring av straffesaker mot utenlandske borgere med svak tilknytning til riket. Strafferettsutvalget ga i sin høringsuttalelse 20. mai 2014 uttrykk for generell tilslutning til forslaget om å etablere et slikt prøveprosjekt, men hadde enkelte merknader til forslaget. Spesielt ble det påpekt at ordningen ikke bare må oppfylle kravene til rettferdig rettergang i EMK artikkel 6 nr. 1, men at reglene også må gis en så generell utforming at man ikke står i fare for å krenke diskrimineringsforbudet i EMK artikkel 14, se nå også Grunnloven § 98.

Strafferettsutvalget er tilfreds med at målgruppen nå primært er angitt å være pågrepne personer som er uten fast bopel og arbeid, og hvor det av den grunn foreligger unndragelsesfare. Selv om dette særlig vil være aktuelt for personer uten tilknytning til riket, byr forslaget til prøveprosjekt i den form det nå foreligger, ikke på problemer i forhold til diskrimineringsforbudet, jf. også høringsnotatets punkt 4.

Departementet gjennomgår i høringsnotatets punkt 3 mulige forslag til regelendringer. Strafferettsutvalget er enig i at det er ønskelig å begrense antallet regelendringer så langt det lar seg gjøre for å gjennomføre prøveprosjektet. De erfaringene man høster i prosjektperioden, vil gi et bedre grunnlag for å vurdere behovet for regelendringer dersom man vil gå inn for å etablere en permanent ordning. Dette synspunktet får betydning blant annet ved vurderingen av behovet for å gi egne regler om rett til oppnevnt forsvarer og om deltakelse av meddommere i foreleggssaker, som drøftes nærmere senere.

Strafferettsutvalget kan i hovedsak slutte seg til departementets vurdering i høringsnotatet punkt 3.2. av betydningen av fremstillingsfristen i straffeprosessloven § 183. Synspunktene her er uttrykk for en balansert avveining av samfunnets legitime behov for å få gjennomført straffeforfølgning spesielt av personer uten fast bopel, og den pågrepnes rett til å få overprøvd lovligheten av frihetsberøvelsen.

Strafferettsutvalget støtter forslaget i punkt 3.3.2 om at varslingsfristene for innkalling av siktede, ved tilføyelse av nytt annet ledd annet punktum i straffeprosessloven § 86, skal kunne fravikes når dette er ubetenkelig.

Strafferettsutvalget er enig med departementet i at det ikke er grunn til å foreslå endringer i straffeprosessloven § 256 nr. 5 om fristen for å vedta forelegg. Det vil i mange saker som ligger til rette for behandling i hurtigspor, være forsvarlig å gi en kortere frist. I disse sakene vil unndragelsesfaren være av en slik styrke at man må regne med at man ikke vil få gjennomført straffesaken dersom siktede løslates. Påtalemyndigheten kan også vurdere å ta ut tiltale med en gang, dersom siktede ikke sier seg villig til å vedta et forelegg. Dette kan ikke anses å innebære et utilbørlig press på siktede, som vil ha bistand fra forsvarer i henhold til straffeprosessloven § 98 når han er pågrepet.

Departementet antar i høringsnotatet punkt 3.4.2 at det ikke er behov for endring i straffeprosessloven § 110 om innkalling av vitner. Strafferettsutvalget er enig i dette. Bestemmelsen gir adgang til å innkalle vitner med mindre enn tre dagers varsel når det er behov for det.

Departementet foreslår i høringsnotatet punkt 3.5.2 ikke endringer i reglene om retten til oppnevnt forsvarer. Etter strafferettsutvalgets syn er det argumenter som kan tale for at siktede gis rett til oppnevnt forsvarer når saken behandles i hurtigsporet. Siktede vil i utgangspunktet ha rett til forsvarer etter straffeprosessloven § 98 når han er pågrepet og det er klart at han ikke vil bli løslatt innen 24 timer. Den knappe tiden som er til rådighet, gjør det i praksis vanskelig for ham å ivareta sine interesser på en forsvarlig måte uten forsvarerbistand. Som sagt ovenfor, er det imidlertid ønskelig å gjennomføre færrest mulige lovendringer i prosjektperioden. "Hurtigspor" er ikke et begrep som er foreslått brukt i loven som betegnelse

på en egen prosessform, men er en betegnelse på et sett av tiltak med det formål for øye å gjennomføre en spesielt rask og effektiv behandling av et utvalg straffesaker ved å utnytte de muligheter de alminnelige prosessreglene gir. Det bør derfor ikke være noe skarpt skille mellom saker som behandles fullt ut på hurtigsporet og de saker som man ikke lykkes med å behandle fullt så raskt.

Strafferettsutvalget slutter seg til departementets vurderinger om fritt forsvarervalg i høringsnotatets punkt 3.6.2.

Departementet reiser i høringsnotatets punkt 3.7.1 spørsmål om retten i foreleggssaker som behandles i hurtigsporet alltid bør settes med meddommere, men går ikke inn for dette. Strafferettsutvalget finner ikke grunn til å lovfeste et unntak fra de alminnelige reglene om bruk av meddommere i slike saker. I praksis har det vist seg at meddommere i svært liten grad oppnevnes i foreleggssaker etter lovendringen i 2009, og det vil dreie seg om saker med et enkelt og oversiktlig bevisbilde.

Strafferettsutvalget er enig med departementet i at det ikke er behov for endringer i reglene om tilståelsessaker, jf. høringsnotatet punkt 3.7.2.2.

Departementet drøfter i høringsnotatets punkt 3.9 spørsmål om ankebehandling i saker som er pådømt på "hurtigsporet". Straffeprosessutvalget deler i hovedsak departementets vurderinger. Det bør ikke innføres kortere ankefrist eller gis andre særlige regler om ankebehandlingen nå. Derimot bør det tilstrebes å innarbeide rutiner som fremmer en rask og effektiv behandling i alle instanser frem til endelig dom. Sakene bør merkes på en tydelig måte og gis prioritet ved silingsbehandlingen. De aller fleste sakene vil være enkle og vil fullt forsvarlig kunne behandles i løpet av noen få dager.

Strafferettsutvalget ser et klart behov for å effektivisere reglene om forkyning av dommer. Departementets forslag i høringsnotatets punkt 3.10.2 med forslag til ny regel i straffeprosessloven § 159a tredje ledd, er at *domsavsigelsen* skal kunne fremmøteforkynnes sammen med tiltalebeslutningen og innkallingen til hovedforhandling. Den konkrete utformingen av forslaget virker etter strafferettsutvalgets syn noe tungvint. Det er antakelig mer hensiktsmessig å fastsette et tidspunkt for fremmøteforkynnelse av dommen på forhånd.

I sin høringsuttalelse 20. mai 2014 oppfordret Strafferettsutvalget departementet til å se nærmere på utlendingsrettslige og straffeprosessuelle tiltak i sammenheng som virkemidler i en planmessig innsats rettet mot kriminelle utlendinger. Det er viktig å få straffesaken gjennomført, straffen fullbyrdet og utvisningen effektivt uten at siktede gis mulighet for å unndra seg forfølgningen eller utvisningen. Strafferettsutvalget er tilfreds med at departementet har tatt opp disse spørsmålene til drøftelse i høringsnotatets punkt 3.11. I hovedsak kan vi også slutte oss til vurderingene i punkt 3.11.2, men finner grunn til å bemerke:

Når påtalemyndigheten først har valgt å straffeforfølge en utlending, har departementet i høringsnotatet side 39 gitt uttrykk for det syn at straffesaken bør fullføres mens utlendingen er i riket, selv om det kan innebære at utlendingen må løslates i Norge i påvente av en

rettskraftig avgjørelse. Strafferettsutvalget er enig i at dette bør være hovedregelen. I tilfeller hvor det underveis i straffesaken oppstår en mulighet til å uttransportere utlendingen, kan det likevel etter en samlet vurdering fremstå som en vesentlig bedre løsning å innstille straffeforfølgningen og velge uttransportering. Relevante momenter vil være lovbruddets art og den straffereaksjon som kan forventes, hvilket stadium straffesaken befinner seg på, unndragelsesfarens styrke og behovet for å gjennomføre utvisningen uten opphold. Som et alternativ til å henlegge saken som departementet er inne på, nevner vi uten å ha underkastet spørsmålet noen nærmere vurdering, muligheten for å innføre en adgang til å gi påtaleunntatelse på det vilkår at siktede ikke vender tilbake til riket.

En problemstilling som, så vidt Strafferettsutvalget kan se, ikke er berørt i høringsnotatet, er forholdet til EMK P7-4 og forbudet mot dobbeltstraff. Vi vil nevne dette, selv om det primært er påtalemyndigheten som må passe på her ved sin utvelgelse av saker til hurtigbehandling. For domstolene viser dette seg ikke i hurtigsporet, men først ved at en ny sak må avvises etter strpl § 51.

Problemstillingen gir seg to utslag, én gjelder forholdet til fornærmede og én gjelder kriminalitetens omfang.

Ved spørsmål om en tidligere avgjørelse i en straffesak medfører at en ny sak skal avvises fra domstolene gjelder EMK P7-4 (forbudet mot dobbeltforfølgning) slik bestemmelsen er tolket av EMD i storkammeravgjørelsen 19. februar 2009 i saken Zolotukhin mot Russland (EMD-2003-14939), jf. Rt 2010 side 72. Se nærmere om dommen og dens virkning for norsk rett i Holmboe og Jahres artikkel "Dobbeltstraff er ikke enkelt" i LoR 2011 side 191. Etter Zolotukhin-dommen er det avgjørende for om to forfølgninger gjelder samme forhold hvorvidt det foreligger faktisk identitet. Rettslig identitet (dvs om straffebedene verner samme eller ulike interesser) har ikke lenger betydning.

Dette innebærer for eksempel at hvis påtalemyndigheten reiser sak i hurtigsporet etter straffeloven § 350 annet ledd mot en person som i beruset tilstand har slått til en annen, sperrer dette for senere sak om legemskrenkelse. Rt 2003 side 394 er således ikke lenger i samsvar med gjeldende rett, se punkt 5.2 på side 206 i LoR-artikkelen. En rask avgjørelse med forelegg i en slik situasjon kan således være i strid med fornærmedes interesser.

Videre oppstår det et spørsmål om fortsatt forbrytelse. Hvis den handlingen som forfølges i hurtigsporet, viser seg å være en flik av en mer omfattende fortsatt forbrytelse (typisk vinnings- eller narkotikakriminalitet), kan man spørre om behandlingen i hurtigsporet medfører at hele den fortsatte forbrytelsen blir rettskraftig avgjort, slik at det ikke senere kan reises ny sak om resten. Umiddelbart skulle man tro at svaret må være ja, siden en fortsatt forbrytelse så å si per definisjon betraktes som en enhet i alle relasjoner der spørsmålet om det foreligger én eller flere forbrytelser har strafferettslig eller straffeprosessuell betydning. Imidlertid gir Rt 2009 side 98 god støtte for den motsatte løsning, selv om den avgjørelsen gjaldt foreldelse. Spørsmålet må anses åpent.

Etter Straferettsutvalgets syn er dobbeltforfølgingsproblemet ikke noe argument mot ordningen med hurtigspor, men noe man må ta i betraktning ved utvelgelsen av saker til hurtigbehandling. I noen tilfeller kan man komme i skade for å svekke kriminalitetsbekjempelsen ved å være for rask.

Med vennlig hilsen

Den norske Dommerforening

Fagutvalget for strafferett og straffeprosess

Hans-Petter Jahre

Lagmann/leder av fagutvalget.

Dag Bugge Nordén

førstelagmann